

MOL·LUSCS RECOLLITS A CAVITATS SUBTERRÀNIES DE CATALUNYA I OSCA

O. ESCOLÀ & M. BECH

Escolà, O. & Bech, M., 1986. Mol·luscs recollits a cavitats subterrànies de Catalunya i Osca. *Misc. Zool.*, 10: 87-92.

Molluscs collected in underground cavities of Catalunya and Huesca.— Several expeditions to underground cavities of mainly Catalunya and Huesca carried out by the Biospeleology Laboratory of the Museu de Zoologia of Barcelona, have given as a result the finding of 17 species and 1 subspecies of molluscs. Some of them are first citations for the localities where they have been found: *Bythinella opaca*, *Milax gagates*, *Zospeum suarezi* and *Z. schaufussi* for Navarra, *Zospeum suarezi* for Santander, *Moitessieria simoniana*, *Z. bellesi*, *Gyraulus laevis*, *Phenacolimax annularis* and *Clausilia* cfr. *crenulata*, *Hypnophila malagana* for the País Valencià, *Pyrenaearia oberthuri* for Asturias, *P. carascalensis carascalopsis* for Lleida and *Atenia quadrasi* second citation for Barcelona. *Clausilia* cfr. *crenulata*, if confirmed, will be new for the Iberian Peninsula and *Helicigona lapicida andorríca* is the most southern Catalan localization of this species.

Key words: Biospeleology, Molluscs, Catalonia, Spain.

(Rebut: 3-XII-85)

Oleguer Escolà & Miquel Bech, Museu de Zoologia, Ap. 593, 08003 Barcelona, Espanya.

INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA

Els treballs de GITTENBERGER (1980) i GÓMEZ & PRIETO (1983) sobre els *Zospeum* ibèrics han aclarit la seva sistemàtica i distribució permetent així posteriors estudis sobre aquest grup.

Hom ofereix ací una relació de gastròpods recollits pel Laboratori de Biospeleologia en cavitats subterrànies principalment de Catalunya i Osca, però també d'algunes zones més allunyades. En cap cas aquestes recollicions representen el fruit de campanyes destinades essencialment als mol·luscs.

En la situació de les cavitats subterrànies es dona el terme municipal al qual pertany, o bé la població més propera així com les coordenades UTM de cada cavitat.

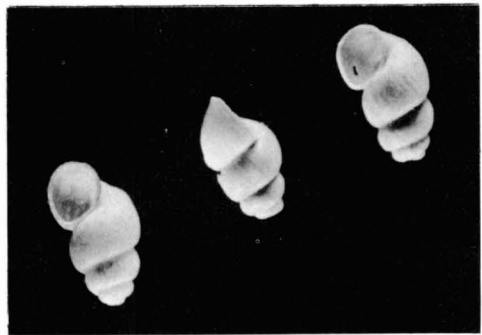
Fig. 1. *Bythinella opaca* (Ziegler) de la cova de Lezevalde (Iribas, Larraun, Navarra) (2,90 x 1,5 mm).

Bythinella opaca (Ziegler) from Lezevalde cave (Iribas, Larraun, Navarra) (2.90 x 1.5 mm).

MATERIAL ESTUDIAT

C. Gastropoda
S. Cl. Prosobranchia
Fam. Bythinellidae

Bythinella opaca (Ziegler, 1856) (fig. 1)
Cueva de Lezevalde, Iribas (Navarra), (1-VIII-84, 4 ex. (L. Auroux leg.), 30TWN8967.

Segons GERMAIN (1931), es tracta d'una espècie de molt ampla distribució geogràfica (Itàlia, tot l'Europa central, Bòsnia), essent probable que altres *Bythinella* no siguin res més que modificacions locals d'aquesta. Primera cita de Navarra.

Fam. Moitessieridae

Moitessieria simoniana (Charpentier, 1848) (figs. 2a, 2b)

Cueva del Rebeco o Fuente del Candalo, Villanúa (Osca), VI-83, VIII-84, 25 ex. (Macià-Auroux leg.); Cueva Nueva, Villanúa (Osca), 5-XIII-84, 1 ex. (Macià-Auroux leg.), 30TYNO123.

Amb anterioritat a aquestes dates, Altimira (2-IV-82), va entregar a aquest laboratori dos tubets contenint varis exemplars d'aquesta espècie procedents de la cova de Manatuero a Buerba, vall de Fanlo (Osca) (19-IX-81) (Picañol-Escolà leg.), 31TBH5612.

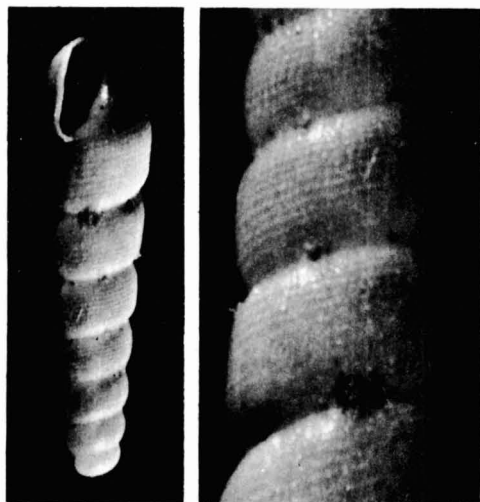

Fig. 2. *Moitessieria simoniana* (Charp.) de la cova de Manatuero-Malapreciata (Fanlo, Osca): a. Individu (2,45 x 0,70 mm); b. Detall de la closca.

Moitessieria simoniana (Charp.) from Manatuero-Malapreciata cave (Fanlo, Huesca): a. Specimen (2.45 x 0.70 mm); b. Detail of the shell.

S. Cl. Pulmonata
O. Basommatophora
Fam. Ellobiidae

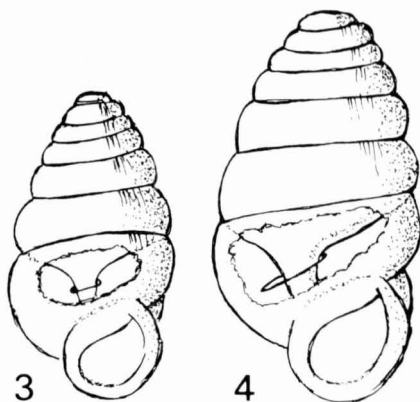
Zospeum bellesi Gittenberger, 1973 (GITTEBERGER, 1973)

Cueva Allará, Hecho (Osca), 12-VIII-80, 2 ex. (Escolà leg.), 30TXN8945; Cueva Nueva, Villanúa (Osca), 5-VIII-84, 18 ex. (Macià-Auroux leg.), 30TYN0123.

Zospeum suarezi Gittenberger, 1980 (GITTEBERGER, 1980) (figs. 3, 4).

Cueva La Lastrilla, Sámano (Santader), X-83, 4 ex. (L. Auroux leg.), 30TVP8901, (Altura total de la closca: 1,15 mm., diàm.: 0,65 mm). Ormazarreta'ko Leizea, serra d'Aralar (Navarra), 3-VIII-84, 9 ex. (Macià-Auroux leg.), 30TWN8967, (Altura total de la closca: 1,5 mm. diàm.: 0,9 mm).

La darrera cita representa nova espècie per a Navarra.

Figs. 3-4. 3. *Zospeum suarezi* Gittenberger, de la cova de la Lastrilla (Santander), mostrant el petit plec columel·lar enrotllat a la columel·la (1,15 x 0,65 mm). 4. *Zospeum suarezi* Gittenberger d'Ormazarreta'ko leizea (Navarra), mostrant el gran i destacat plec columel·lar enrotllat a la columel·la (1,5 x 0,9 mm).

3. *Zospeum suarezi* Gittenberger from Lastrilla cave (Santander), with the little pleat winding the columella (1.15 x 0.65 mm). 4. *Zospeum suarezi* Gittenberger from Ormazarreta'ko leizea (Navarra) with the big and outstanding pleat winding the columella (1.5 x 0.9 mm).

Zospeum schaufussi Fraunfeld, 1862
Ormazarreta'ko Leizea, serra d'Aralar (Navarra), 3-VIII-84, 1 ex. (Macià-Auroux leg.), 30TWN8967.

Nova espècie per a la fauna de Navarra.

Fam. Planorbidae

Gyraulus (Gyraulus) laevis (Alder, 1837)
Circa Ibón Asnos. Hoz de Jaca (Osca), 3-VIII-85, 1 ex. (Escolà leg.), 30TYN2334.

No citada per ALTIMIRA & BALCELLS (1972) de l'Alt Aragó Occidental, si bé VALLEDOR (1980) comenta el següent: "Citado por primera vez en el Alto Aragón, si bien C. Altimira (1972) ha consignado un *Gyraulus* sp. encontrado subfósil en los sedimentos lacustres de Bubal, donde precisamente desaguan y son contenidas las aguas de estos lagos de la sierra de Tendeñera, por lo que creemos es la misma especie que la hallada por nosotros."

Fam. Cochlicopidae

Hypnophila malagana Gittenberger, 1983 (fig. 5)

Cova Santa, Serra d'En Galceran (comarca de l'Alt Maestrat, prov. Castelló), 20-V-80, 3 ex. (Comas, Escolà leg.), 30TYK5567; Avenç Garbí, Serra de Porta-Coeli (València), V-80, 1 ex. (J. Comas leg.), 30SYJ1290.

Descrita per GITTENBERGER (1983) de San Pedro de Alcántara (Málaga). Nova espècie per a la fauna del País Valencià.

Fam. Vitrinidae

Phenacolimax (Gallandia) annularis (Studer, 1820)

Les Foyas de Sta. María, terme municipal d'Ansó (Osca), 4-VIII-84, 3 ex. (Escolà leg.), 30TXN8945; Peña Telera, Biescas (Osca), 15-VII-85, 2 ex. (Escolà leg.), 30TYN1223; Aguas Tuertas, Ansó (Osca), 1-VIII-85, 2 ex. (Escolà leg.), 30TXN9045; Baladrás, Biescas (Osca), 7-VIII-85, 2 ex. (Escolà leg.), 30TYN1223.

Fig. 5. *Ipnophila malagana* Gittenberger, de l'Avenç Garbí, Serra de Portaceli (Camp de Túria, prov. València) (6,4 x 2 mm).

Ipnophila malagana Gittenberger from Garbí pot-hole, Portaceli ridge (Camp de Túria, València province) (6.4 x 2 mm).

Fam. Zonitidae

Retinella (Retinelloides) incerta (Draparnaud, 1805)

Serra d'Aralar (Navarra), 14-X-84, 4 ex. (Escolà leg.), 30TWN8967.

Nova cita per a Navarra.

Fam. Milacidae

Milax (Milax) gagates (Draparnaud, 1801)

Cova Lezegalde, Iribas, terme municipal de Larraun (Navarra), 14-X-84, 2 ex. (Escolà leg.), 30TWN8967.

Espècie no citada de Navarra per LARRAZ (1982).

Fam. Clausiliidae

Clausilia (Clausilia) cfr. crenulata Risso, 1826 (figs. 6a, 6b)

Cova Manatuero, Buerba (Osca), 19-IX-81, 1 ex. (Picañol. Escolà leg.), 31TBH5612.

Aquesta espècie se la coneix de França dels departaments de Var, Alps Marítims i Baixos Alps (GERMAIN, 1930). Nova espècie per a la malacofauna ibèrica.

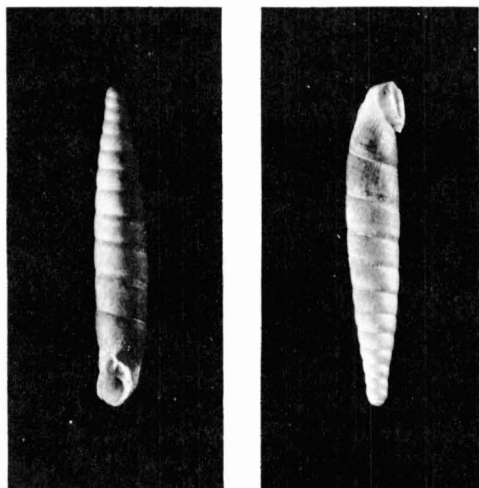

Fig. 6. *Clausilia* cfr. *crenulata* Risso de la cova de Manatuero-Malapreciata (Fanlo, Huesca) (12,5 x 2,1 mm): a. Vista frontal; b. Vista lateral.

Clausilia cfr. *crenulata* Risso from Manatuero-Malapreciata cave (Fanlo, Huesca) (12.5 x 2.1 mm): a. Frontal view; b. Lateral view.

Fam. Helicidae

Trochoidea (Xeroclausa) geyeri (Sóos, 1926)
Serra Forca (2.390 m), voltants de l'avenc Dinar, Hecho (Osca), 12-VIII-80, 7 ex. (Escolà leg.), 30TXN8945.

Citada per ALTIMIRA & BALCELLS (1972) de l'Alt Aragó Occidental de Jaca i Peña Oroel.

S. Fam. Hygromiinae

Ciliella ciliata (Studer, 1820)
Garganta Gloces, Fanlo (Osca), 12-VII-85, 1 ex. (Escolà leg.), 30TYN4512; Peña Telera, Biescas (Osca) 15-VII-85, 1 ex. (Escolà leg.), 30TYN1223.

Citada per ALTIMIRA & BALCELLS (1972) de l'Alt Aragó Occidental de El Boalar, Peña Oroel i Ordesa.

Pyrenaearia carascalensis (Férussac, 1821)
Alanos (2.156 m), Hecho (Osca), 6-VII-69, 13 ex. (Escolà leg.), 30TXN8945; Serra

d'Aísa (2.330 m) terme municipal d'Aísa (Osca), 7-VIII-80, 8 ex. (Escolà leg.), 30TXN9023; Serra Forca (2.390 m), voltants de l'avenc Dinar, Hecho (Osca), 12-VIII-80, 21 ex. (Escolà leg.), 30TXN8945; Avenc G-48, Gamueta, Ansó (Osca), 21-VIII-82, 3 ex. i un en creixement (Escolà leg.), 30TXN8945. Gamueta, Ansó (Osca), 22-VIII-82, 6 ex. i un en creixement (Escolà leg.), 30TXN8945; Les Foyas de Sta. María (1.710 m.), Ansó (Osca), 6-VIII-84, 19 ex. (Escolà leg.), 30TXN8945.

Citada per ALTIMIRA & BALCELLS (1972) de l'Alt Aragó Occidental de les localitats de Candanchú, vessant N del mont Tobazo; des del mont Tobazo als estanys de Tortiellas; Los Lecherines, Las Blancas; Sierra Bernera a La Paul, i cap a la cresta de El Bisaurín i Zuriza.

Pyrenaearia carascalensis carascalopsis (Fagot, 1884)

Spot, voltants de l'avenc Gralles (Pallars Sobirà), 29-VIII-80, 1 ex. (Escolà leg.), 31TCH4512; Clot de l'Os, massís de Beret Roca Blanca, 14-VIII-85, 13 ex. nou d'ells en creixement (Escolà leg.), 31TCH4523, Vall d'Aran, 24-VII-82, 5 ex. (Escolà leg.), 31TCH3434. Son del Pi, vall d'Áneu, comarca del Pallars Sobirà.

Pyrenaearia oberthuri (Ancey, 1881)

Avenc Cabeza Muxa, Pics d'Europa massís occidental (Oviedo), 9-VIII-78, 1 ex. (Escolà leg.), 30TUN3489.

Segons ORTIZ de ZÁRATE (1956) aquesta espècie és poc freqüent a les col·leccions, el qual assenyala a continuació que en el Museu de Zoologia de Barcelona va veure varis exemplars recollits per Juncadella i etiquetats amb el nom de *Pyrenaearia bulnesi* nov. sp., i amb la localitat "Rocas frente al Naranjo de Bulnes".

S. Fam. Helicodontinae

Atenia quadrasii (Hidalgo, 1885)
Avenc Cal Sant, La Llacuna, comarca de l'Anoia (Barcelona), 16-VI-82, 1 ex. recollit viu (Escolà leg.), 31TCF7890.

Aquesta és la segona cita de l'espècie a la província de Barcelona (GITTENBERGER, 1968).

S. Fam. Ariantinae

Helicigona lapicida andorrica (Bourguignat, 1876)

Cova Nova del Masiet, Montral, comarca de l'Alt Camp (Tarragona), 16-X-83, 1 ex. en creixement (Escolà leg.), 31TCF4578.

BECH & FERNÁNDEZ (1980) donaren a conèixer aquesta espècie de la província de Tarragona del Pla de Manlleu, i assenyalant a l'ensiem que ROSALS (1914) va ésser qui primer la va citar de l'esmentada província. Amb aquesta captura s'amplia més cap al sud la seva àrea de dispersió geogràfica, ja que HAAS (1929) assenyalava com a límit la Conca del Llobregat.

Potser val la pena de mencionar uns estranys animallets recollits dins l'aigua de les vores de l'Ibón de Sabocos (al peu septentrional de la Serra de Tendeñera) que en acostar-s'hi per agafar-los hom pensaria en *Ancylus fluviatilis* i en canvi es tracta no d'un mol·lusc sinó de quelcom completament diferent: una larva de l'insecte tricòpter *Thremma gallicum* que ofereix aquest famós cas de convergència dins de la vida aquàtica, (AREVALO, 1929).

AGRAÏMENTS

Volem fer avinent el nostre agraïment els nostres companys i amics els Srs. L. Auroux, J. Comas, S. Macià i a la Srtá. C. Picañol, per la seva valuosa col·laboració, i a la Dra. Anna Omedes la versió anglesa del resum.

RESUM

Com a resultat de les exploracions del Laboratori de Biospeleologia en cavitats subterrànies s'han recollit alguns gastròpodes que tenen interès en alguns aspectes; així doncs, la fauna de Navarra s'ha vist incrementada amb les següents espècies: *Bythinella opaca*, *Milax gagates*, *Zospeum suarezi* i *Zospeum schaufusii*, a més d'assenyalar una nova cita per a *Retinella incerta*.

Es dona també una nova cita de *Z. suarezi* per a la província de Cantàbria.

De la província de Osca es donen tres noves cites de *Moitessieria simoniana*, dues de *Zospeum bellesi*, una de *Gyraulus laevis*, quatre de *Phenacolimax annularis*, una de *Clausilia crenulata* (que a més sembla nova per a la Península Ibèrica), i una altra de *Trochoidea geyeri*. Així mateix es donen a conèixer una sèrie de cites de *Pyrenaearia carascalensis* les quals resulten normals a la zona on aquesta espècie es troba més o menys confinada.

Per al País Valencià es donen a conèixer dues cites de *Hypnophila malagana*, que resulta ademés ser nova per a aquesta zona.

Dels Pics d'Europa (Astúries), s'assenyala *Pyrenaearia oberthuri*, ja citat d'aquesta regió, i de la vall d'Aran es donen tres noves cites de *P. carascalensis carascalopsis*. De la província de Barcelona s'assenyala la segona cita per a *Atenia quadrasi*, i per últim, de la província de Tarragona es dona a conèixer la cita més meridional, per a Catalunya, de *Helicigona lapicida andorrica*.

BIBLIOGRAFIA

- ALTIMIRA, C. & BALCELLS, E., 1972. Formas malacológicas del Alto Aragón occidental obtenidas en agosto de 1970 y junio de 1971. *Pirineos*, 104: 15-81.
- AREVALO, C., 1929. *La vida en las aguas dulces. (Las adaptaciones y las convergencias acuáticas)*. Colección Labor, Ed. Labor, S.A. Barcelona.
- BECH, M. & FERNÁNDEZ, G., 1980. Monografía de la fauna malacológica terrestre y de agua dulce del "Pla de Manlleu" (provincia de Tarragona) (1ª parte). *Bol. R. Soc. Española Hist. Nat. (Biol.)*, 78: 275-288.
- GERMAIN, L., 1930-31. *Mollusques terrestres et fluviatiles*. Paul Lechevalier. París.
- GITTENBERGER, E., 1968. Zur systematic der in die Gattung *Trissexodon* Pilsbry (Helicidae, Helicodontinae) gerechneten arten. *Zool. Mededelingen*, 43 (13): 165-172.
- 1973. Eine *Zospeum*-Art aus den Pyrenäen, *Zospeum bellesi* spec. nov. *Basteria*, 37: 137-140.
- 1980. Three notes on iberian terrestrial gastropods. A On Spanish *Zospeum* (*Pulmonata Bassomatophora*). *Zool. Mededel.*, 55 (17): 201-205.
- 1983. On iberian *Cochlicopidae* and the genus *Cryptazeca* (*Gastropoda, Pulmonata*). *Zool. Mededel.*, 57 (23): 301-320.
- GÓMEZ, B.J. & PRIETO, C.E., 1983. *Zospeum biscaiene* nov. sp. (*Gastropoda, Ellobiidae*) otro molusco troglóbico para la Península Ibérica. *Speleon*, 26-27: 7-10.
- HAAS, F., 1929. Fauna malacológica terrestre y de agua dulce de Cataluña. *Treb. Mus. Cienc. Nat.*

- Barcelona*, 13: 1-491.
- LARRAZ, M.L., 1982. Contribución al conocimiento de la fauna de moluscos terrestres y dulceacuícolas de Navarra. Tesis Doctoral, Universidad de Navarra.
- ORTIZ DE ZÁRATE, A., 1956. Observaciones anatómicas y posición sistemática de varios helícidos españoles. Género *Pyrenaearia*. *Bol. Soc. Española Hist. Nat. (Biol.)*, 54: 35-61.
- ROSALS, J., 1914. Impresions d'una excursió científica. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.* (2ª época, XI, nº 9): 150-154.
- VALLEDOR DE LOZOYA, A., 1980. Fauna malacológica de los lagos montanos del Pirineo y Sistema Central. *Bol. R. Soc. Española Hist. Nat. (Biol.)*, 78: 403-415.